ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(2)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 326 sahifa, 6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati 10
Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi

Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi 14
Omonova Nilufar Parda qizi

The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills 19
Xujanova Shaxina Abdullayevna

Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari 24
Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna

Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili 29
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna

Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati 32
Ramozonova Bahoroy Sadriddinovna

Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionallashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari 36
Nuraliyeva Dilshoda Yo'lchiboy qizi

Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi 41
V. Sh. Raximov

O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni 46
Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odamboy qizi

Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli 51
Vasila Yusupova

Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish 55
B. X. Sharopov

Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi 59
Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li

Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari 63
J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi

Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari 67
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li

Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi 70
S. A. Qarshiboyev

Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari 74
Suyunov Rustam Sadriddinovich

Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingivistik xususiyatlari 78
Teshaboyeva Mohichexra Sohibjon qizi

Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati 81
Umarov Azizbek Vaxobovich

O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim 85
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi 89
S. S. Qulmurodova

Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response 92
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna

Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review) 95
Burkhonova Zarafruz Kobilovna

Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish 102
Bozorboyev Javlon

Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari........ 106
Jamilova Dilsuza To'lqin qizi

Elektir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi........ 110
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li

Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi 114
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeva Dilbar Bobonazar qizi

Fotometrik kattaliklar 117
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi

Qutublangan yorug'lik manbalari 121
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbibi, Normuminova Madina

Tabiatdagi optik hodisalar 125
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi

Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish 129
Erkinova Nozima Utkir qizi

Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili 133
Ikmatullayev G'. Z.

Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish 136
Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida

Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context........ 140
Shokirova Mushtariy

Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli 144
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li

Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment........ 148
Veronica Khatamova

Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish........ 152
Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li

Emotsional intellekt – hr menejerlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida 157
Abdukarimov Muhammadjon Muratovich

O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot 162
Islamova Fotima Shamsiddinovna

Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni...... 170
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna

Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions........ 174
Saidova Parvina Mirzo kizi

O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari 178
Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi 182
Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna

Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari 186
Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati 190
Umida Marasulova

Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral 193
Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura

Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?! 196
Dilfuza Shadiyeva

Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence 200
Azimova Sevara Muzaffar qizi

Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv kompetentligini oshirish 205
Muradov Ilxomjon Abduxamid o'g'li

Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi 209
Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li

Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili 214
Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari 218
Abdreimova Maftuna O'ktam qizi

Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi 223
Bobolov Nuriddin Tojiyevich

Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar 228
Isabekov Bahodir Isabek o'g'li

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari 233
Boydavletova Sohiba Abduganiyevna

Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish 239
G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati 243
Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari 248
Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna

Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish 253
Amanova Durdona Kaxramonovna

O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar 257
Esanova Hulkar Abdurayim qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish 261
Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna

Ommaviy axborot vositalarining jamiyatdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili 266
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna

Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari 269
Ismatov Po'latjon Abdumannobovich

Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati 273
Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna

Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli.................... 278
Mirzayeva Nigora Bozorovna

Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish.. 282
Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi,
Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi

Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar.................................... 285
Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.................. 289
Ramazonova Munisa Hoshim qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intellektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish.. 294
Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna

Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi.. 298
S. A. Rahmonberdiyev

Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari 304
Xasanova Marxabo Turayevna

Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества 308
Абдукадирова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи

Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования.. 315
Гульнара Ахтямовна

Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия..... 320
Коршубаева Рано Хазраткуловна

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING YOZMA NUTQINI O'STIRISHDA INTERAKTIV METODLARNING AHAMIYATI

Ramazonova Munisa Hoshim qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish jarayonida interaktiv metodlardan foydalanishning metodik xususiyatlari yoritiladi. Maqolada interaktiv metodlarning mazmuni, ularning yozma nutqni rivojlantirishdagi o'rni hamda boshlang'ich ta'lim sharoitida qo'llash imkoniyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Guruhli ishlar, juftlikda bajariladigan yozma topshiriqlar, muammoli vaziyatlarga asoslangan mashqlar orqali o'quvchilarning yozma nutq faoliyatini faollashtirish masalalari ochib beriladi. Shuningdek, interaktiv yondashuv asosida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va yozma savodxonligini rivojlantirishning samarali mexanizmlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, ona tili ta'limi, yozma nutq, interaktiv metodlar, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, yozma savodxonlik, pedagogik texnologiyalar, ta'lim jarayonida faollik, kommunikativ yondashuv, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi.

Abstract: This article discusses the methodological features of using interactive methods in the process of developing students' written speech in primary school native language classes. The article analyzes the content of interactive methods, their role in the development of written speech, and the possibilities of their application in primary education from scientific, theoretical, and practical perspectives. The issues of activating students' written speech activities through group work, pair-written assignments, and exercises based on problem situations are highlighted. In addition, the study substantiates effective mechanisms for developing students' independent thinking, communication culture, and written literacy based on an interactive approach.

Key words: primary education, native language teaching, written speech, interactive methods, students' speech competence, written literacy, pedagogical technologies, activity in the educational process, communicative approach, students' independent thinking.

Аннотация: В данной статье рассматриваются методологические особенности использования интерактивных методов в процессе развития письменной речи учащихся начальной школы на уроках родного языка. Анализируется содержание интерактивных методов, их роль в развитии письменной речи и возможности их применения в начальном образовании с научной, теоретической и практической точек зрения. Раскрываются вопросы активизации письменной деятельности учащихся посредством групповой работы, письменных заданий, выполняемых в парах, и упражнений, основанных на проблемных ситуациях. Также обосновываются эффективные механизмы развития самостоятельного мышления, культуры общения и письменной грамотности учащихся на основе интерактивного подхода.

Ключевые слова: начальное образование, обучение родному языку, письменная речь, интерактивные методы, речевая компетентность учащихся, письменная грамотность, педагогические технологии, активность в образовательном процессе, коммуникативный подход, самостоятельное мышление учащихся.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarda til va nutq kompetensiyalarini shakllantirishning eng muhim davri hisoblanadi [1]. Aynan shu bosqichda o'quvchilarning ona tiliga bo'lgan munosabati, til birliklaridan ongli foydalanish ko'nikmalari hamda fikrni og'zaki va yozma shaklda ifodalash qobiliyatlari rivojlanadi. Yozma nutq o'quvchining tafakkur darajasi, til boyligi va mantiqiy fikrlash qobiliyatini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkich bo'lib, u nafaqat ona tili darslarida, balki barcha fanlarni o'zlashtirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda yozma nutqni rivojlantirish masalasi pedagogik jihatdan dolzarb muammolardan biri sanaladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi va nutq o'stirish masalalari H. Bakiyeva, X.G'ulomova va D.R. Babayeva kabi tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan[2].

Shuningdek, O. Parpiyev onatili darslarida ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning yozma nutq savodxonligini oshirishmasalalarini tahlil qilgan[4]. Ushbu ishlardan farqli o'laroq, mazkur maqolada interaktiv metodlarning aynanyozma nutq izchilligiga ta'siri amaliy jihatdan yoritiladi.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, yozma nutqni rivojlantirish jarayoni ko'pincha an'anaviy metodlar asosida tashkil etiladi. Bunday yondashuvda o'quvchilar tayyor matnlar bilan ishlashga, berilgan namunalarni ko'chirishga yoki standart mashqlarni bajarishga ko'proq yo'naltiriladi. Natijada o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va yozma nutq jarayonidagi faolligi yetarli darajada rivojlanmaydi. Yozma nutq faqat grammatik jihatdan to'g'ri yozish bilangina emas, balki fikrni mantiqiy, izchil va mazmunli bayon eta olish bilan ham belgilanadi. Bu esa ta'lim jarayonida o'quvchini faol subyektga aylantiruvchi metodik yondashuvlarni talab etadi.

Zamonaviy pedagogik konsepsiyalarda ta'lim jarayonini interaktiv asosda tashkil etish o'quvchilarning bilish faolligini oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi. Interaktiv metodlar o'qituvchi va o'quvchi, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorligini kuchaytirishga, fikr almashish va muloqot jarayonini faollashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, ona tili darslarida interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Bunday muhitda o'quvchi o'z fikrini erkin ifodalash, xatolar ustida ishlash va yozma nutq jarayonida mustaqil qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolani yozishda qiyosiy taqqoslash va pedagogik kuzatuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida guruhli ishlash, juftlikda bajariladigan topshiriqlar, muammoli vaziyatlar hamda vizualmateriallar asosida yozma nutqni shakllantirish samaradorligi tahlil etildi. Boshlang'ich sinfo'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos keluvchi interaktiv yondashuvlarning ta'lim samaradorligigata'siri o'rganildi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, yozma nutqni rivojlantirish jarayonini qiziqarli va mazmunli tashkil etish alohida ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar aynan shu ehtiyojni qondiradi, chunki ular o'yin elementlari, muammoli vaziyatlar, guruhli va juftlikda ishlash kabi faoliyat turlarini o'z ichiga oladi. Natijada o'quvchilar yozma topshiriqlarni majburiyat sifatida emas, balki ijodiy jarayon sifatida qabul qiladilar. Bu esa yozma nutqning sifat jihatdan rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, boshlang'ich sinf ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlardan foydalanishning metodik asoslarini o'rganish, ularning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Ushbu maqolada ona tili darslari misolida yozma nutqni rivojlantirish jarayonida interaktiv metodlarning tutgan o'rni, ularning metodik xususiyatlari hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati yoritib beriladi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida yozma nutqni rivojlantirish o'quvchilarning umumiy nutqiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishi bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab pedagogik jarayon hisoblanadi. Yozma nutq o'quvchining fikrini til birliklari yordamida ongli, mantiqiy va izchil tarzda ifodalash qobiliyatini namoyon etadi hamda uning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardan biri sanaladi. Yozma nutq orqali o'quvchi nafaqat o'z fikrini bayon etadi, balki o'zlashtirgan bilimlarini tizimlashtiradi, tahlil qiladi va umumlashtiradi. Shu sababli yozma nutq boshlang'ich ta'limda alohida pedagogik e'tibor talab qiladigan kompetensiya sifatida qaraladi.

Pedagogik adabiyotlarda yozma nutq ko'pincha murakkab nutq faoliyati turi sifatida talqin etiladi. U o'quvchidan bir vaqtning o'zida bir nechta faoliyatlarni amalga oshirishni talab qiladi: mazmunni anglash, fikrni rejalashtirish, til vositalarini tanlash va grammatik me'yorlarga rioya qilish. Og'zaki nutqdan farqli ravishda, yozma nutqda o'quvchi o'z fikrini bevosita auditoriya reaksiyasiga tayanmasdan ifodalaydi, bu esa undan yuqori darajadagi mustaqillik va mas'uliyatni talab qiladi. Shu jihatdan yozma nutqni rivojlantirish o'quvchilarning tafakkur faoliyatini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir.

Boshlang'ich maktab yoshi yozma nutqni shakllantirish uchun eng qulay va muhim davr hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilarning idrok jarayonlari faol rivojlanadi, tilga bo'lgan qiziqishi kuchayadi va yangi bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyoji yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlashi asosan konkret tasavvurlarga tayangan holda shakllanadi, bu esa yozma nutqni rivojlantirishda ko'rgazmalilik, muloqot va faol ishtirokni talab etadi. Agar yozma nutqni rivojlantirish jarayoni o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tashkil etilmasa, ularning yozma ifodaga bo'lgan qiziqishi pasayishi va nutqiy qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Nazariy jihatdan qaralganda, yozma nutqning samarali rivojlanishi oʻquvchilar uchun qulay pedagogik muhit yaratilishini talab etadi. Bunday muhitda oʻquvchilar xatolardan qoʻrqmasdan fikr bildirish, yozma ifodani takomillashtirish va oʻz nutqiy tajribasini boyitish imkoniyatiga ega boʻladilar. Aynan shu holat yozma nutqni rivojlantirishda interaktiv yondashuvning ilmiy zarurligini asoslab beradi. Interaktiv yondashuv yozma nutqni muloqot, hamkorlik va faol fikrlash bilan uygʻunlashtirish orqali boshlangʻich sinf oʻquvchilarining nutqiy kompetensiyasini shakllantirish uchun mustahkam nazariy poydevor yaratadi.

Boshlangʻich sinf ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirish jarayonida interaktiv metodlar oʻquvchilarning faol ishtirokini ragʻbatlantirish, muloqotni jonlantirish va mustaqil fikrlashni shakllantirish imkonini beradi. Pedagogik nazariyaga koʻra, interaktiv yondashuv oʻquvchini passiv tinglovchi emas, balki faol subyekt sifatida koʻrishga asoslanadi. Shu sababli interaktiv metodlar nafaqat taʼlim samaradorligini oshiradi, balki yozma nutq jarayonini qiziqarli va ijodiy faoliyatga aylantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, interaktiv metodlar oʻquvchini passiv tinglovchidan faol subyektga aylantiradi.

1. **Guruhli ishlash:** Rasm ketma-ketligi asosida hikoya yaratish oʻquvchilarning yozma nutq izchilligini taʼminlaydi.
2. **Juftlikda ishlash:** Bir-birining yozuvini tahlil qilish orqali grammatik xatolarni aniqlash koʻnikmasi rivojlanadi.
3. **Vizual materiallar:** Rasm asosida hikoya yozishda oʻquvchilar tayyor qoliplarga tayanmay, mustaqil fikr yuritishga oʻrganadi[5].

Interaktiv metodlar taʼlim jarayonida oʻquvchi va oʻqituvchi hamda oʻquvchilarning oʻzaro faol hamkorligini taʼminlashga qaratilgan metodlar majmuasi sifatida qaraladi. Ushbu metodlar oʻquvchilarning bilish faolligini faollashtirish, ijodiy fikrlashini rivojlantirish va nutqiy kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari psixologik jihatdan faol, lekin abstrakt fikrlashga cheklangan boʻlgani sababli, interaktiv metodlar ular uchun tasavvur, oʻyin va muhokama asosida yozma nutqni shakllantirishga qulay vosita hisoblanadi.

Asosiy interaktiv metodlar va ularning yozma nutqqa taʼsiri

a) Guruhli ishlash

Guruhli mashqlar oʻquvchilarning oʻzaro fikr almashishi va birgalikda yozma topshiriqlarni bajarishini taʼminlaydi.

Misol: Oʻquvchilar 4-5 kishilik guruhlarga boʻlinadi. Har bir guruhga rasm ketma-ketligi beriladi va ular bu rasmlar asosida hikoya yaratadi. Guruhdagi har bir oʻquvchi oʻz fikrini qoʻshadi, ularni yozma shaklda bayon qiladi va oxirida guruh tomonidan yagona matn tayyorlanadi. Natijada oʻquvchilar yozma nutqning izchilligi, mantiqiy bogʻliqligi va grammatik jihatlarini bir vaqtning oʻzida rivojlantiradi.

b) Juftlikda ishlash

Juftlikda bajariladigan mashqlar oʻquvchilarga bir-birining yozuvini tahlil qilish, fikr almashish va yozma shaklda izchillik yaratish imkonini beradi.

Misol: Oʻqituvchi mavzuni taqdim etadi: "Menimcha, eng yaxshi doʻst…". Har bir juft oʻquvchi oʻz yozgan matnini hamkasbi bilan baham koʻradi. Juftlikdagi oʻquvchilar bir-birining yozuvini tahlil qilib, mazmunni boyitish, grammatik xatolarni aniqlash va soʻz boyligini oshirish boʻyicha tavsiyalar beradi. Shu orqali oʻquvchilar yozma nutqni oʻzaro muloqot va fikr almashish orqali rivojlantiradi.

c) Muammoli vaziyatlar asosida yozish

Muammoli vaziyatlar oʻquvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvini ragʻbatlantiradi.

Misol: Oʻquvchilarga hayotiy vaziyat beriladi: "Siz maktab kutubxonasida yangi kitob topdingiz. Bu kitob sizga qanday yordam beradi?" Oʻquvchilar ushbu vaziyatga yozma yechim ishlab chiqadi, oʻz fikrini mantiqiy ravishda bayon qiladi va guruh ichida muhokama qiladi. Bu jarayon tafakkur va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi hamda yozma nutqning mazmuniy boyligini oshiradi.

d) Rasm va vizual materiallardan foydalanish

Rasm asosida hikoya yozish metodida oʻquvchilar tasavvurni faollashtiradi, voqealarni mantiqiy ketma-ketlikda yozma shaklda ifodalaydi va ijodiy yondashadi.

Misol: O'qituvchi bir voqeani rasm bilan ko'rsatadi, masalan, bolalar bog'da o'ynayotgani. Har bir o'quvchi rasm asosida 5-6 gapdan iborat hikoya yozadi. Natijada o'quvchilar tayyor qoliplarga tayanmay, mustaqil fikr yuritishga o'rganadi va yozma nutqning mantiqiy, grammatik va mazmuniy jihatlarini rivojlantiradi.

e) O'yin metodlari

O'yinlar interaktiv metodlarning eng samarali shakllaridan biri bo'lib, yozma nutqni rivojlantirish jarayonini qiziqarli qiladi.

Misol: "O'quvchi qahramon" o'yini: o'quvchilarga mavzu beriladi va ular qahramonning yozgan kundaligini yozadilar. O'quvchilar o'z qahramonining fikrini yozma shaklda ifodalaydi, bir-birining ishini o'qiydi va fikr almashadi. Bu o'yin yozma nutqning ijodiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Interaktiv metodlarning yozma nutqni rivojlantirishdagi afzalliklari

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan yozma mashg'ulotlar o'quvchilarning yozma nutqini tez va sifatli rivojlantiradi. Ular:

- yozma nutqning mantiqiy izchilligini oshiradi;
- lug'at boyligini kengaytiradi;
- grammatik jihatdan to'g'ri yozish qobiliyatini mustahkamlaydi;
- ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi;
- o'quvchilarni muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga rag'batlantiradi.

Yuqorida keltirilgan metodlar va misollar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan samarali vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda, ijodiy va mustaqil fikrlashini shakllantirishda, shuningdek, dars jarayonini qiziqarli va mazmunli qilishda muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Interaktiv metodlar yozma nutqning mantiqiy izchilligini oshiradi va lug'at boyligini kengaytiradi.
2. Guruhli va juftlikda ishlash o'quvchilarni hamkorlikka va tahrir qilishga rag'batlantiradi.
3. Vizual materiallar va o'yin metodlari dars jarayonini mazmunli qilishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, boshlang'ich sinf o'quvchilari yozma nutqni rivojlantirishda faol pedagogik yondashuvga muhtoj. Interaktiv metodlar (guruhli ishlash, juftlikda ishlash, muammoli vaziyatlar, vizual materiallar, o'yin metodlari) yozma nutqni boyitadi va quyidagi sohalarda samarali natija beradi: mantiqiy izchillik, lug'at boyligi, grammatik to'g'rilik, ijodiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalari. Amaliy tajribalar interaktiv metodlarning yozma nutqni rivojlantirishda nazariy va metodik jihatdan samarali ekanligini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. To'xtayeva F.Sh. Ta'lim jarayoniga kompetensiyaviy yondashuvda pedagogning raqamlikompetentlikning ahamiyati. ISSN 2181-1717 (2022).
2. Bakiyeva H., G'ulomova X. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent. -2021-yil.
3. Olloqova O'. Boshlang'ich sinf ona tili darslarida kompetensiyaviy yondashuvni tashkil etish.// Pedagogik mahorat, 6-son, 2021-yil.
4. Parpiyev O. O'quvchilarning yozma nutq savodxonligini oshirish. // Society and innovations,2024.
5. Babayeva D.R. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. - T.: Barkamol fayz media, 2018-yil.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.